

מקורות התורה

45 - מדרש ואגדה - ג'

מכללת מבשרת ירושלים

A] AGGADATA AS A SOURCE FOR HALACHA?

1. ר' זעירה בשם שמואל אין מורין לא מן ההלכות ולא מן האגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת חגיגה פרק א

2. אך עתה שצתי ורחיתי שאין למדין הלכה ממדרש רבות תוספות יום טוב מסכת ברכות פרק ה משנה ד'

3. שאין למדין הלכה ממדרש רבות: כפ"ח צ"ס' מים חיים השיג על זה דכך כלל רק לענין פסק הלכה כדברי מי היכא דלא מפרש צ"ס' ההלכה. אבל דינא דלא אתפריש צ"ס' מלינו כמה פעמים דלמדין ממדרשות תוספות ר' עקיבה איגר שם

4. .... ובין אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי אסתר ז"ט

5. לך כנוס את כל היהודים וגו', עד אשר לא כדת, אמר רבי אבא: שלא כדת היה, שבכל יום ויום עד עכשיו - באונס, ועכשיו - ברצון. וכאשר אבדתי אבדתי - כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך מגילה טו.

6. ... ומ"מ גוף דין זה שיהיה מותר לאשת איש לזנות ברצון כדי להציל נפשות אינו תורה, ולא ישר בעיני מה שראיתי באיזה תשובה .... באנשים ונשים שהלכו בדרך וקם עליהם ארכיליסטים אחד בשדה עם חבורת ליסטים שכמותו להרוג את כולם וקמה אשה אחת מהם אשה יפת תואר מאד והתחילה להשתדל עם האיש ראש הליסטים בדברים עד שפתתו בחלקת לשונה שנתאוה לה ונבעלה לו ביער מן הצד ועל ידי כן הצילה את בעלה עם כל הנפשות, ופסק בתשובה ההיא ששפיר עבדה ומצוה רבה עבדה ששדלתו לזה להציל נפשות רק שאעפ"כ נאסרה על בעלה והביא ראייה מאסתר. ... ואני אומר כיון שאמרו רז"ל בכל מתרפאין חוץ מע"ז וג"ע וש"ד א"כ כשם שאין מתרפאין בשלש עבירות הללו כך אין מצילין בהם נפשות ואונס דרחמנא שריה באשה שקרקע עולם היא היינו שהיא אנוסה על גוף הביאה אבל היכא שאינה אנוסה על גוף הביאה ואדרבה היא משתדלת לזה להציל נפשות לא מקרי קרקע עולם, ואשה ואיש שוים ותהרג ואל תעבור. ואסתר שאני שהיתה להצלת כלל ישראל מהודו ועד כוש ואין למדין הצלת יחידים מהצלת כלל ישראל מנער ועד זקן מהודו ועד כוש ושם היה בהוראת מרדכי ובית דינו ואולי ברוח הקודש

נודע ביהודה [יחזקאל בן יהודה לנדאו, 1793-1713, פולין] מהדורה תנינא - יו"ד סי' קסא

• In 2010 Rav Ari Chwat caused headlines in the wider press when he raised the halachic issues surrounding the 'honey-trap' - whether Israeli spies could seduce people and engage in sexual relationships with them in order to illicit intelligence information which could help the country and save many lives¹

1. See Rabbi Chwat's full essay at <http://www.zomet.org.il/?CategoryID=266&ArticleID=639>. In this article he also raises and debates many of the central issues surrounding 'aveira lishma'

B] LITERAL AND NON-LITERAL READINGS OF MIDRASH

Together with this sheet are English translations of the following classic works on how to learn and teach Midrashim:-

- The Rambam's analysis on the 3 groups of people who relate to Aggada as set out in his introduction to Perek Chelek. Make sure you have read that before the shiur.
- The Rambam on Midrash in Moreh Nevuchim 3:33
- The Introduction to the Agada of R' Avraham ben HaRambam²
- The Essay on Aggadot by Rav Moshe Chaim Luzzatto (Ramchal)³

Two more contemporary essays you have already received are:-

- R' Aharon Feldman's introductory essay in 'The Juggler And The King'⁴
- R' Abraham Y. Heschel's chapter on Aggada in 'God in search of Man'

7. There are a number of different ways of dealing with passages that seem to elude our grasp. The simplest is to ignore the problem. If that's what it says, then that's what it means - and let the chips fall where they may.

Many of our rabbis, though, would not concur with such an approach. The twelfth century Maimonides, for instance, wrote about three different attitudes in his day toward the Midrash (aggada). One group felt it an exercise in piety to simply accept everything in the works of the Talmudic rabbis, no matter how far-fetched. But rather than demonstrate their loyalty and tenacity, says Maimonides, these people cause much harm. Rather than praising us as a "wise and discerning people," the non-Jewish world reacts to this stance by thinking of us as "debased and foolish."

And that they did. In the infamous polemical debates of medieval times, a frequent target of the venom of both the Church and the Karaites was the philosophical aggada. Passage after difficult passage was paraded out to show the foolishness of the Jews in believing in this kind of stuff (or their arrogance in elevating Man above God, or assigning human properties to Him, or, at a later time, to demonstrate from the aggada itself that the Jews should really accept the Christian messiah.)

Another approach, if it can be called that, is to assert that the rabbis were simply wrong about many things. This creates a frightful dichotomy in our relationship with the Talmudic rabbis. Is it tenable to see them as incredibly profound when it comes to Jewish law, and incredibly naive and shallow when it comes to the philosophical topics treated in aggada?

There is an alternative, one that accepts without reservation that every syllable of the rabbis resonates with brilliance and profundity. It approaches the words of the Talmudic rabbis with unqualified acceptance and regard. It assumes that every epigram, every passage, every remark flows with the Divine wisdom that is vouchsafed to those who immerse themselves in Torah. At the same time, it refuses to concede any irrationality to the words of these Sages. God himself is the ultimate Source of this wisdom; His Torah cannot be irrational nor even arbitrary. One figure stands out as a master of this approach. He is Rabbi Judah Loew of Prague, usually identified by the acronym Maharal.

Take the Midrash which says that Vashti, the original queen in the Purim story, had a "tail." According to Maharal, we should not be slaves to the literal meaning of words. The Sages employed a richness of expression, just as we today use our own idiomatic form for a functionless growth. We call it "spare tire." (Will future anthropologists, noting references to "spare tire" but unfamiliar with contemporary usage, assume that people once propelled themselves on two axles?) In explicating the words of the Sages, we must always look for symbolism, allegory, idioms, and the clever turn-of-the-phrase that can say so much in so few words.

Maharal does not reject the miraculous. Rather he rejects a superficial reading of the words of the rabbis, words he is convinced almost always disguise more than they reveal. When we probe the true intent of the rabbis, we discover that they saw Divine intervention occurring in ways that may be more profound than the simple miracle that the text suggests.

Rabbi Yitzchak Adlerstein, Jewish Action

2. Included at the front of the standard print of Ein Yaakov and available in English at <http://www.mesora.org/AinYaakov.html> and in Hebrew at <http://www.daat.ac.il/daat/mahshevt/aggadot/hagada1-2.htm>

3. Available in Hebrew at <http://www.daat.ac.il/daat/mahshevt/aggadot/hagada2-2.htm>

4. <http://www.amazon.com/The-Juggler-King-Conquest-Elaboration/dp/0873065573>

8. IT is well known that the Patriarch Abraham was brought up in the religion and the opinion of the Sabeans, that there is no divine being except the stars. I will tell you in this chapter their works which are at present extant in Arabic translations, and also in their ancient chronicles; and I will show you their opinion and their practice according to these books. .... In these books, and in their chronicles, the history of Abraham our father is given in the following manner. Abraham was brought up in Kutha; when he differed from the people and declared that there is a Maker besides the sun, they raised certain objections, and mentioned in their arguments the evident and manifest action of the sun in the Universe. "You are right," said Abraham; "[the sun acts in the same manner] as 'the axe in the hand of him that hews with it.'" Then some of his arguments against his opponents are mentioned. In short, the king put him in prison; but he continued many days, while in prison, to argue against them. At last the king was afraid that Abraham might corrupt the kingdom, and turn the people away from their religion; he therefore expelled Abraham into Syria, after having deprived him of all his property.
- This is their account which you find clearly stated in the book called The Nabatean Agriculture. Nothing is said there of the account given in our trustworthy books, nor do they mention what he learnt by way of prophecy; for they refused to believe him, because he attacked their evil doctrine

Moreh Nevuchim 3:29

- Does the Rambam take the Midrashim about Avraham as a literal story?

9. אמר להם אם הלכה כמותי חרוב וכו'. זה הענין המפורש בשמועה זו כגון אמת המים תוכיח וכיוצא בה שהם כמו אותות ומופתים. ויש מי שאומר כי הקדוש ברוך הוא מראה כגון אלו הדברים על ידי הצדיקים בדרך תפלה ובקשה ולפי שאינן נביאים. ואין זה רחוק מן הדעת ויש אומרים כי חכם מחכמי מדרש נתנמנם במדרש וראה בחלום שהיו חולקים החכמים על רבי אליעזר ואמר להם רבי אליעזר למה אתם חולקים עלי אמת המים תוכיח וכל הענין וכי רבי יהושע מתריס כנגדו וכי נתנה בת קול מן השמים ואמר רבי יהושע לא בשמים היא. ומפני מה לא פירש כי דברי חלומות הם? מפני שהיו בידם החלומות קרובים לנבואה אבל יסמכו בזה הענין 'החלומות שוא ידברו'⁵ וקיימו אחרי רבים להטות. רבינו חננאל:

שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא נט:

- How is Rabbinu Chananel reading the famous Midrash about the debate between R. Yehoshua and R' Eliezer?
- Was the debate a historical event?
- Why is it portrayed in the manner that we read in the Midrash?
- In what situations should Midrashim be taken literally?

C] DANGERS OF LEARNING AGGADATA

10. א"ר יהושע בן לוי הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק ..... א"ר יהושע בן לוי אנא מן יומוי לא איסתכלית בספרא דאגדתא אלא חד זמן

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק טז

11. רבי שמלאי אתי גבי ר' יונתן אמר ליה אלפן אגדה. א"ל מסורת בידי מאבותי שלא ללמד אגדה לא לבבלי ולא לדרומי שהן גסי רוח ומעוטי תורה. ואת נהרדעאי ודר בדרום;

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק ה

12. ועוד קטן אתה אין מגלין אגדה תמוה לקטנים פן יאמרו אין בו ממש ומדהא ליתא שאר דברים נמי אינם. וכן לעמי הארץ שלא יאמינו, וכן לכל מלעיגים עליהם

ספר חסידים רצו

13. כתיב (משלי כז:כו) **כְּבָשִׁים לַלְבוּשָׁה** - 'כבשים' כתיב בשעה שתלמידך קטנים תהיה מכבש לפנייהם דברי תורה, הגדילו ונעשו ת"ח תהי מגלה להם סתרי תורה

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א

14. דע כי יש באגדה דבר נגלה ונסתר והנגלה מושך את הלב והנסתר לא נתן אלא ליודעים חן והם כבשונו של עולם וראוי להסתירם ממי שאינו ראוי להם דכתיב דבש וחלב תחת לשונך. וא"כ הכותב אגדתא או הדורשה ברבים ראוי לעונש גדול ממ"נ אם הקורא בספר או השומע את הדרשה הוא עם הארץ נמשך אחר פשט האגדה ולא ילמוד שום לימוד אחר וכבר ידע כי הגמרא מביאה ליד מעשה ואם הוא רשע יתלוצץ על דברי רבותינו ז"ל. ואם הוא מבין קצת יאמר אפשר לדבר הפשוט הזה כיון בעל המאמר ויחשוב מחשבות בלתי אמתיות אשר לא עלו על לב בעל המאמר כאשר אירע בדורות אלו שעושין במאמרי רז"ל פירושים אשר לא כן ואם הוא מתחיל בחכמה האמתית יטעה מדרך השכל באשר אין לו רב מורה לו הדרך ישכון אור אבל כשהדברים נמסרים פה אל פה מה שיסתפק לו יורה מלמדו. נמצא זה הכותב האגדה או הדורשה ברבים נותן סודות אלהים ושמותיו הקדושים מדרס לפתאים וראוי לעונש גדול והשומעם אינו מקבל שכר שהרי אינו מבין אלא פשטי הדברים וטוב היה לשמוע דרשת הדינים כדי שידע דיני איסור והיתר ולכן אינו מקבל שכר על השמיעה

שו"ת רדב"ז חלק ד סימן רלב

D] A BRIEF CASE STUDY

15. וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ויבכו

וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ...

בראשית לג:ד

16. ט וירץ עשו לקראתו וישקהו, נקוד עליו. אר"ש בן אלעזר בכל מקום שאתה מוצא הכתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב, הנקודה רבה על הכתב אתה דורש את הנקודה. כאן לא כתב רבה על הנקודה ולא נקודה רבה על הכתב אלא מלמד שנכמרו רחמיו באותה השעה ונשקו בכל לבו. אמר לו ר' ינאי אם כן למה נקוד עליו? אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו ונעשה צוארו של אבינו יעקב של שיש וקהו שיניו של אותו רשע. ומה ת"ל ויבכו אלא זה בוכה על צוארו וזה בוכה על שיניו

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עח:ט

Answer these questions and try to decode the midrash:-

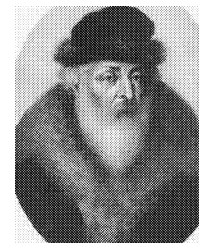
1. What is the basic machloket on the nature of the kiss?
2. What in the text indicates that this kiss may be other than a normal kiss?
3. What is the role of the dots over the word וישקהו? How are they being used to derive the two views?
4. In what way does a kiss relate to a bite in Hebrew? (consider also the Hebrew for monetary interest and a weapon)
5. Is a kiss always positive?
6. What were the kinds of dangers that Yaakov was worried about before his meeting with Esav?
7. Was Yaakov concerned at the potential spiritual or religious influence of Esav and his culture? If so, how might you prove this from the text? (see Br 32:12)
8. If Esav was a spiritual threat, does this make his kiss less genuine?
9. What is the relevance of something turning to marble. How does this affect its susceptibility to spiritual impurity?

Who's Who?

Sefer Chasidim	Judah ben Samuel of Regensburg - Germany, 13C
Radvaz	Rav David Ibn Zimra - Spain, E.Y., Egypt 15/16 C
Shitta Mekubetzet	Rav Betzalel Ashkenazi - Egypt, 16C
Tosafot Yom Yov	Poland, 17C
Nodeh Beyehuda	Rav Yechezkael Landau - Poland, 18C
Rabbi Akiva Eiger	Germany, 18/19C

Rabbi Yechezkael Landau

Rabbi Akiva Eiger

HANDELMAN - SLAYERS OF MOSES 66 FF
JUGGLER AND THE KING